

Цетиње, 4. јануара

Споро, али поуздано балканска драма приводи се крају.

Дотјерана до зидина Цариграда, Турска је сабрала потоњу снагу да се одупре неминовној судбини. Ни војска, чији су јој вође растровани политиком; ни народ, који је ушљед непрестаних губитака изгубио вјеру у себе; ни дипломатија блистателне Порте, која је плитким лажима изварала сву Европу тако да је све преварене сложила противу Османова царства; ни онај мали број потајних пријатеља у Бечу и Берлину — не помогаше једној Турској да се изуче испод смртне пресуде суда историје.

У Лондону Турска је на конференцији мира почела изигравати улогу банкрота, који галантно расипа потоњи новац да би прикрио своју материјалну пропаст. Кочила се, ребрила се, трескала је ногом о земљу, пријетила је „великом армијом“ на Чаталци, — и на све то одговорено јој је грохотним смијехом. Неко вријеме служила је европском јавном мишљењу у овој зимској сезони позоришта, орфеума и костимираних балова као средство за увесељавање и подругљиве шале. Више од мјесеца дана свијет се на рачун Турске забавља. Са нестрпљењем се сваки дан очекивало, какав ће нови материјал за смијех дати Европи преко својих делегата у Лондону чувени босфорски комедијант. И први чин те комедије био је, кад је Порта великодушно пристала, да се као услов за мир у европској Турској уведу реформе, које су балканске државе тражиле прије рата. Затијем се турска комедија постепено преображавала у трагедију за отоманско царство. Сад је трагедија дошла до врхунца: све европске Велике Силе сложили су се противу Турске и одлучно од ње тражиће да Бугарској уступи Једрене и што прије закључи мир.

У Цариграду су дуго маневрирали и отезали.

Рачунали су на неслогу Европе. Уображавали су, да ће њима бити од некуда боље, закрви ли се Европа због турског нашествља. Још ни данас неће да схвате историјску истину: да Турска мора изгубити, кад и побједи. Турска је у Европи осуђена на пропаст. Спаса јој нема. Што дуже се буде опирала, у толико ће јој бити грђи крај. Њене земље, које су заузели балкански побједитељи, никад више неће доћи под скиптар Отмановића. Турска се вара, ако мисли да ће њој остати, што балканским краљевинама не призна. Не припадне ли балканским државама, неће ни њој. За њу је посјед у Европи изгубљен. Боље јој је да га призна малим балканским краљевинама, него да га узме ко јачи

од њих и Турске. Сусједство балканских краљевина чвршће је јемство за опстанак Турске у Азији, него ли сусједство какве велике европске силе, која се сада Цариграду прави пријатељ на штету слободе Балкана.

Европа не жели велики свјетски рат да би се Турска спасла. Велике Силе умијешаше се у балканско-турски спор на штету Турске. Порта ће морати попустити. Што прије, за њу боље. Европа је вазда са јачим и здравијим, у овој прилици јачега и здравијега представља Балкански Савез, а туберкулозна болесника — Турска. Велики европски трговински и индустријски интереси окрећу се балканским краљевинама. Овамо је млад живот, полет, жива жеља за напретком; онамо су трулеж, болест, нерад, назадак. Неизљечиви болесници не узимају се у друштва за експлоатацију великих радова у корист човјечанства. Европа је с нама по неоодољивој сили прилика и по закону, који управља људским напретком. Турска је за њу леш, који ваља што прије сахранити да се од ње не би распротрла каква кужна болест.

Мир са Турском мора бити закључен на основима које је поставио побједилац.

То је увидјела сва Европа. Зато су Велике Силе и ријешиле да на Турску учине сложни притисак, да попусти и да се покори судбини, због које је сама највише крива.

Ако се за дан два и продужи рат, Турска ништа неће добити.

Нота балканских држава

Савијету велесила шљедује нота

Лондон, 2. јануара. — „Рајтер“ сазнаје да ће нота балканских држава, која ће се спровести отоманској влади, према одлуци шефова балканских мисија, бити наравно састављена тим начином да ће тек онда ступити на снагу, када Порта буде одбила пријем сајвета велесила, који садржи нота велесила.

Обнова непријатељства

Наслућује се да ће се рат продужити

Лондон, 2. јануара. — „Рајтер“ је дознао од балканских делегата, да су они спремни да оду из Енглеске тек буду предали своју ноту Турцима; досада се ништа не зна о начину којим ће се нота предати. Што се тиче ноте велесила, то се тврди да су амбасадори већ одредили дан предаје, и ако нема никаквих званичних саопштења односно турског одговора, али изгледа да не постоји никакве наде да ће бити дружници него неповољан за савезнике. У врло обавијештеним круговима постоји врло слаба нада да ће се обнова непријатељства моћи спријечити; шта више изјављује се да би обнова рата био најкраћи начин да се дође до мира, јер се тврди да се Једрене неће бранити при новом нападају и да ће његов пад довести савезнике и Турке до

приближења. У балканским круговима се изјављује, да ће се мир потписати ако Турци одмах усвоје тражења, али ако се рат обнови, тада ће се тражења савезника измијенити сходно постигнутом резултату.

Конференције у Лондону

Преговори као да су разбјени

Лондон, 3. јануара. — На данашњој сједници балкански делегати одлучили су да сачекају одговор портин на ноту велесила. Делегати су посјетили више амбасада. „Рајтер“ сазнаје да су шефови балканских мисија саопштили званичним круговима да је резултат њихове јучерање конференције тај да они сматрају конференцију мира као пропалу стога, што турска мисија у току потоње недеље није учинила никакав предлог. — Што се тиче вијести да се турски престолонашљедник налази у Једрене, „Рајтер“ јавља да се исти за вријеме рата није налазио никако близу Једрене, а само је посјетио Чаталцу.

Нота великих сила

Цариград, 3. јануара. — Турски делегати добили су наредбу од Порте да не напусте Лондон до корака велесила и односне одлуке портине; званично се саопштава да је та одлука донесена с обзиром на велесиле. — Министарство војно саопштава депешу команданта Једрена, којом се вели, да су породице свију официра у животу и добијају храну и плату.

Цариград, 3. јануара. — Амбасадори су се сложили односно дефинитивног текста заједничке ноте.

Лондон, 3. јануара. — Амбасадори су се састали данас послје подне.

Предаја ноте

Цариград, 4. јануара. — Пошто још један амбасадор није добио инструкције, то се не зна да ли ће се нота моћи данас предати.

Бугарски Краљ и Савов

Краљ Фердинанд у Мустафапаши

Софија, 2. јануара. — Краљ и министри отпутовали су синоћ у Мустафа пашу, да се виде са ђенералом Савовим и командантима четири бугарске армије.

Велики војни сајет

Софија, 4. јануара. — Краљ и министри вратили су се. У Мустафа паши под предсједништвом краљевим одржан је велики војни сајет, на коме је ријешено да се рат одмах настави, ако Турска не задовољи тражење велесила. — „Бугарска“, орган русофилски, изјављује да је у стању тврдити, да се оба питања румунско и турско примичу повољном ријешењу.

Грци и Турци

Турска крстарица пред Сиром

Атина, 3. јануара. — Турска крстарица „Мецидија“, захваљујући густој магли, успјела је да се провуче неопажена кроз линију грчких торпиљера прец изласком из Дарданела, и јутрос се појавила пред Сиром, гдје је без икаквог успјеха бомбардовала барутану и слагалиште и избацила на помоћну грчку крстарицу „Македонију“ 15 топов-

ских метака. Како се поменута грчка крстарица налазила у порту ради оправке крме, то је командант исте, бојећи се да не буде оштећена непријатељском палбом, искрцао на обалу људство, а крстарицу потопио. „Мецидија“ је затим отпловила пут обала Мале Азије.

Држање Румуније

Румуњски краљ војсци

Букурешт, 2. јануара. — У дневној наредби упућеној војсци на Нову Годину, краљ се нада да ће се војска показати у овим тешким временима достојна својих предшаственика с Плевне и Видина, а за успомену на те незаборавиме дане Цар Руски га је одликовао маршалским жезлом руске војске.

Бугарска и Румунија

Састанак Данева, Мишу и Јонеску

Лондон, 4. јануара. — „Рајтер“ сазнаје да су јуче Данев, Мишу и Јонеску имали дугу сједницу. Данев је затим примио инструкције од своје владе које је очекивао и послао дугачке депеше у Софију. Јонеску, који је намјеравао да посјети Берлин, Париз и Беч одлази директно у Букурешт, пошто нема кад да изврши ту посјету. „Рајтер“ дознаје, да је приликом сједнице Данев поднио Румунцима одговор бугарске владе на тражење Румуније односно исправке границе у Добруци и положаја будућих влашких општина у територији која ће јој бити уступљена од Турске. За сад не зна које је концесије учинила Бугарска, а саопштење о томе учиниће румунском министарском савету Јонеску тек у недељу кад приспије у Букурешт, те према томе не може се очекивати даљи развој прије тог дана.

Избор предсједника републике

Нови предсједник француске републике

Париз, 2. јануара. — Парламенат је изабрао за предсједника Дешанела, а сенат Дибоа. На молбу посланика да се прими кандидатуре предсједника републике, Дешанел је одговорио да стоји на услузи својим пријатељима.

Париз, 3. јануара. — Између Поенкареа и Панса биће сјутра ужи избори о предсједништву републике.

Париз, 4. јануара. — На поновном бирању Панс је добио 323 а Поенкаре 309; шефови левиче молули су Поенкареа, да повуче своју кандидацију, што је исти одбио.

Службени деманти

Здравље Краља Петра

Биоград, 3. јануара. — Негачне су вијести о здрављу краљевом. Краљ се опоравио од реуматичких болова и отпочео радити.

Изамишљени интервјуи

Букурешт, 3. јануара. — Филипеску се вратио из Цариграда и изјавио да су сви интервјуи с њим гола измишљотина.

Нови њемачки министар

Јагов министар спољних послова

Берлин, 2. јануара. — Цар је наименовао бившег посланика при Квириналу Јагова за министра ино-

страних дјела с тим да заступа државног канцелара.

Готлиб пл. Јагов рођен је 9. јуна 1863. г. у Берлину. Свршио је права и у државну службу ступио је 1888. г. Прво је са службом био у Берлину, па у Потсдаму. Г. 1894. постао је аташе у њемачком посланству у Риму. Секретар посланства постао је 1901. г. У министарство спољних послова као референт ступио је 1907. г., а затим је отишао за посланика у Луксенбург, а 1909. г. дошао је за посланика у Рим, где је знатно допринио учвршћавању тројног савеза.

Гоњење Младотурака

Прогонство Младотурака из Цариграда

Цариград, 2. јануара. — Министарски савјет је овластио министра унутрашњих дјела да с највећом строгашћу, поступи спрам Младотурака и да прогно из Цариграда њихове шефове. Јуче су били на уласку и у кулоарима Порте намјештени 300 цивилних полицаја.

Нови министар у Србији

Мјесто Бојовића долази Божановић

Биоград, 4. јануара. — Ушљед несугласице између врховне команде и министра војног због производстава, министар је дао оставку; на његово мјесто долази ђенерал Божановић; оставка је чисто унутрашња ствар а никако политичка.

Руски регент

Манифест руског цара

Петроград, 3. јануара. — Царским манифестом одузимају се права регента великом књазу Михаилу Александровићу, која су му била дата манифестом 1904. године.

Нови председник Француске

— Избор председника француске републике —

Данас, 4. јануара је у Француској избор председника републике, за који су досада учињене припреме.

Државни устав Француске је репрезентативно-республикански од 4. септембра 1870. Законодавну власт врше двије куће: посланичка (комора) и сенат. Посланичка кућа има 584 члана, а сенат 300 чланова. Председника републике бирају апсолутном већином гласова сенат и посланичка кућа у заједничкој т. зв. народној скупштини. Председник се бира на седам година, па може бити и поновно изабран.

Докле је у другим државама, као н. пр. у Сједињеним Државама, избор председника републике жив и бучан, у Француској се тај избор обавља тихо, глатко и мирно, јер председника у Француској не бира сав народ листом и директно, већ га бира, како рекосмо, народна скупштина, која се састоји од сената и посланичке куће. Пошто су Французи имали зло искуство 1849., кад је сав народ бирао председника, устав треће републике је прописао да државнога поглавицу изабере народна скупштина, те се тиме постигло то, да уочи избора председника републике нема широких, узбуњујућих агитација.

Ово је сада осми председник републике, што се има бирати. Први председник од проглашења републиканског устава 1870, био је маршал Мак Махон, којег је народна скупштина изабрала на мјесто Тиера. Ну Мак Махон је одступио прије измака периоде од седам година. За 1879 изабран Жил Греви. Након његове седамгодишње периоде био је он поновно изабран за председника 28. децембра 1885. Али није дослужно сву другу седамгодишњу периоду, јер се 3. децембра 1887. морао захвалити с тога што је хтио да прикрије прљавштине свога зета Вилсона због чега није могао ни на који начин да састави министарство. Истог дана био је за председника републике изабран Сади Карно, којег је 24. јуна 1894. убио један анархист. Већ 27. јуна 1894. је за председника био изабран Касимир-Перие, који је дне 15. јануара 1895. одступио. Два дана за тим био је за председника изабран Феликс Фор који је 16. фебруара 1899. умро нагло смрћу. Иза њега је 18. фебруара 1899. за председника био изабран Емил Лубе који је након седмгодишње периоде одступио. Њега је наслиједио председник Арманд Фалиер, који је био изабран 17. јануара 1906.

Дне 17. (4.) јануара 1913. садањи ће председник француске републике Арманд Фалиер, добити свога наслједника.

До сад се републиканска већина француских законодавних кућа, наиме сената и коморе, тако припремала за тај избор, да би се сви републикански чланови, свих фракција коморе и сената састали у претходној скупштини и предузели пробно гласање. Ну ово гласање није увијек давало јасних резултата, те је прави главни избор често пута зависио од случаја.

Вели се, да ће се и овај пут учинити пробно гласање, јер да су се републиканске странке о томе већ споразумјеле. И о кандидату за председничку столицу је постигнут споразум, само ако кандидат републиканских странака буде хтио примити кандидатуру.

Републиканци су се споразумили, да бирају за председника сенатора Леона Буржоа, који би — нема сумње — Француску могао достојно заступати у земљи и споља. Ну Леон Буржоа се досада упорно устручава да прими кандидатуру, и то ради здравља. Ако га републиканци не склопе, да се прими кандидатуре, онда ће им прилично тешко бити постављање новог заједничког кандидата. Ну то продирање кандидата неће продрти даље од парламентарних кругова.

Чудна комбинација

— „Самоуправа“ о Скадру —

Биоградска „Самоуправа“ на челу листа доноси:

До каквих се апсурдности долази када се настане око стварања нечега, што нема природних погодаба за живот и опстанак, класичан је свједок пошљедња комбинација са Скадром на Бојани.

Скадар, срце старињске Дукље, која је још под жуђанима била српска, која је то била и за све вријеме живота старе српске државе под Немањинима; Скадар, који су Турци од Срба отели и држали га све до данашњих времена, њо комбинацији која је пуштена кроз аустро-угарску штативу, требао би да припадне новој, на силу Бога скованој Албанији!!!..

Да би била јасна сва иронија те комбинације, ваља узети на ум, да су тај град Турци заузели од Срба послније страшне и крваве борбе, која се завршила вјерољепном сечом Срба послније предаје; да су се Арнаути населили у Скадру као послушници његових освајача, Турака; да је, иза тога старог српског града, за све вријеме турске државине, за слободу јуначке Горе Црне увијек избијала највећа опасност; да је Скадар, као турски град, увијек био стална и велика опасност миру и слободи у Црној Гори...

Данас, црногорски јунаци држе у опсади тај стари српски град, гину око њега стотинама, сатиру себе и најскупују своју снагу, и, на крају крајева, освојиће га. Када за страшног турског султана Солимана није било зорно, што није био кадар освојити тај стари српски град ни послније опсаде од пуне године дана, није ни мало зорно за храбру, малу Црну Гору, што га још није освојио, за три мјесеца. Скадар ће, ипак, у кратком року времена, бити плод лавовске храбрости јуначке нам браће Црногораца.

Тај Скадар око кога су наша браћа Црногорци пролили читаве ријеке крви, и костима својих најбољих јунака засијали његову околину, треба, по оној комбинацији аустро-угарске штампе, да припадне аутономној Албанији; да и даље остане као стална пријетња за мир и слободу Црне Горе, да ову затвори у планинске кршеве; да јој не да да изађе на земљу обилато натопљену крвљу српских јунака!!!.. Та света и прескупо плаћена тековина црногорског јунаштва треба да остане као плод побјеђеним Арнаутима!!!..

Не, не. То више није само иронија; то је једна монструозност. И ми се надамо да она неће наћи подршке у оних, који буду одлучивали о будућој судбини српског Скадра.

Из логора наше војске

— Божић у Мурићанима —

Мурићани, 28. децембра,

Много је вјекова прошло од кад се српски бадњак у овим мјестима наложио није, нити руменим вином прелио. Рушевине само и имена мјеста, као што су: Љесковац, Владимир, Селишта, Драгиња, Горица, Брдица, Велипоље и т.д. свједоче о некадашњем србовању у овим красним, али вјековима запуштеним предјелима. Дивљаштво се овдје огледа и на кућама, и на земљи, и на путовима и на свему, — немар и пустош царују свуда. А чељад опет каква су?! то је прави отисак природе, у којој су јадне, изнурене физиономије, порушене страдањем и дивљаштвом, али кад се у њих поближе загледасте, опазите крз гљиб и прње праве и дивне српске типове и оне дивне српске очи, које вас, уморене страдањем, тужно погледују.

Бадњи је дан. Зорна црногорска војска приређује на отвореном пољу мјесто за

бадњак, на једној дивној пољани у главном штабу у Мурићанима. Све је весело, а весеље је увећано још и тиме, што је Њ. Кр. Височанство Књаз Мирко нарочито стигао са Цетиња, да у приморском одреду, заједно с војском, проведе Божићне празнике.

У 6 сати у вече Њ. Кр. Височанство Књаз Мирко наложио је бадњак, а за њим и главни командант приморског одреда г. бригадир Митар Мартиновић и остали чланови штаба. Пошто су извршени сви обичајни обреди проведено се неко вријеме око бадњака у весељу и задовољству, а затијем су се присутни разишли по својим становима, али се војска и даље задржала око бадњака и провела у пјесми и весељу читаву ноћ.

На сами дан Божића свирање музике огласило је долазак Њ. Кр. Височанства Књаза Мирка у главни штаб, где је поред наших војника било сакупљено и мноштво мјесног становништва, како мушког тако и женског, а и дјече. Настало је право божићне весеље, пјесме и кола, у које је и сам Књаз примао учашће, а затијем је ишао од једне групе до друге, љубазно разговарајући се са свима и обилато даривајући присутне мјештане, а нарочито дјецу. Овако је проведен читав дан и прије и послније подне, а то је исто шљедовало и други дан Божића. Ту су се могле видјети све врсте наших игара и кола, као и игре и кола малисорска.

Пребивање Њ. Кр. Височанства Књаза Мирка међу војском и Његово опхођење са нашим војницима, као и са мјештанима оставило је и на једне и на друге такав утисак, који се никад изгладити неће. Тако опхођење кадра је још јаче учврстито ону вјековну љубав, коју наш народ гаји према своме Узвишеноме Господару и члановима Владајуће Породице.

Не могу, да не напоменем један случај, који дубоко дира срце сваког Србина, нарочито у овим тренуцима:

Стоји једна мала група Малисора. Ја се примакнем к њој и упитам преко једнога: „Одакле сте ви?“ — „Пре Србија“, (из Србије) одговори један од њих. „Како из Србије?“ — упитам ја. „Из Србије, с ону страну Љеша“, био је њихов одговор.

Да, из Србије, јер је то српска земља и по историјском праву и по праву освајања, и ако, ето, наши вјечити непријатељи са запада хоће, да нам пониште плодове стечене нашом крвљу и побједама таквим, каквих свјетска повјесница мало има, да на својим страницама забиљежи? Али нека, такви поступци могу само на вријеме зауставити развитак једног народа, али га уништити не могу. Српство је и сувише доказало, да је способно за живот и да се не може уништити, а вријеме ће учинити своје, и они, који нам данас подносе нож под грло, сркнуте брзо из оне часе, коју данас доносија турска царевина.

Двије српске војске

— Наша и братска војска из Србије —

Медова, 27. децембра

Божић је у логору проведени весело, и војска је у најбољем расположењу. Одред војске, који се овдје на висовима изнад Медова и према историском Љешу под командом г. бригадира сердара Ника Кусовца налази, борави овдје од 4. новембра и од тада до данас здравље је код војске изврсно. Послије јуначке побједе над непријатељима од 4. новембра и заузећа Љеша од наше и србијанске војске од 5. истог, овај се одред свакодневно налази у додиру са храбром братском војском краљевине Србије. Војници братских држава непрестано се налазе у пријатном опћењу, гдје се братска љубав видно испољава. Србијанац долази код Црногорца као код брата, а Црногорац код Србијанца налази исти пријем, и ту се свакодневно манифестује братска пажња и осјећање. Исто расположење влада и код старијина једне и друге војске. Наши официри често пута посјећавају србијанске и они наше, и пријем вазда одише тијесним братством и најчвршћим везама узajамне љубави и готовости на сваку помоћ.

На Николдан, као на дан имендана нашег узвишеног Господара, одржано је у логору свечано благодарјење и молетвије за дуг живот и здравље узвишеног Слављеника, које је поздрављено почасном топовском палбом. На закуску, која је била приређена у част високог Слављеника, позван је био г. пуковник Павле Пауновић, командант србијанске војске у Љешу са официрима, али се извинио, јер је његов одред имао жестоку и крваву борбу од 3. до 5. децембра, па је имао пуне руке носла. Истог дана су наши официри, свештенство и барјактари на челу са својим командан-

том присуствовали погребу мајора Борка Паштровића, који је јуначки погинуо у борби с Турцима, и на опијелу су чинодијствовала и наша два свештеника. Смртни остаци покојног Паштровића сахрањени су уза све војне почасте пред католичким манастиром испред Љеша.

На први дан Божића командант србијанске војске са повећим бројем официра учинио је посету нашем команданту, који их је најљубазније примио и угостио. Ту је пало више одушевљених здравица за дуг живот и здравље Њихових Величинства Краља Николе и Краља Петра, за срећу Њихових узвишених Домова и храбре српске удружене војске. Наши и србијански официри ту су провели читав сат у најпријатнијем расположењу и у спомен братског састанка су се сликали на челу са својим командантима.

Други дан Божића дошао је г. мајор Л. Матијевић, помоћник шефа штаба дринске дивизије, који је првога дана био у дужности, да учини посету нашем команданту и да му честита божићне празнике и г. бригадир сердар Кусовац, указао му је гостопримност и братски га угостио. Г. мајор је својом љубазношћу задобио наше опште уважање и љубав, нарочито приликом одржаног говора над својим храбрим другом пок. Борком Паштровићем.

На трећи дан Божића је г. бриг. Кусовац са својим официрима повратио посету г. пуковнику Пауновићу, ког дана је г. Пауновић славио крсно име, гдје су наши били братски угошћени и гдје је с обје стране пало више одушевљених здравица у част витешких владара.

Овај је Божић највеселији Божић, који је Србину од Косова дошао. Слава побједоносног оружја удружене балканске војске, одушевљава срце и потоњег војника, и наши с нестрпљењем чекају, кад ће врховни командант наредити, да још једном на Скадар покажу своју храброст, вјерност Господару и љубав према Домовини и Српству.

Наши рањеници

— Божић рањеника на Риједи —

Ријека, 26. децембра

Наши рањеници на Риједи удостојени високом пажњом Краљевског Дома, и поред својих тешких рана и горких болова нијесу пропустили наложити уобичајени српски Бадњак, већ су позвали председника општине г. кап. Краљевића, који им је бадњак и наложио.

За вријеме уношења и налагања бадњака присутни су били и свијеће држали енглески љекари, који су с највећим љубопитством и пажњом посматрали наше народне обичаје, гдје су исти са рањеницима држали заједничку вечеру.

Сугра дан, првог дана Божића, рањеници су приредили у средини своје рањеничке сале скромну закуску са пићем за посетјоце. На столу трепераше божићна свијећа, а око њега сјеђаху рањеници окружени милосрдним сестрама, а у челу стола бјеше председник Краљевић са два енглеска љекара и поморски капетан Оџићек.

Као домаћин у име свију рањеника посетјоце је поздравно са добродошлицом рањени учитељ М. Стругар, и подигао шљедећу здравицу:

„Господо! На данашњи дан славнога Рођења Христова, када радошћу обилму савезничка срца свију балканских хришћана здружимо наше молитве гласу светога олтар за дуги живот и здравље Његовог Величанства Краља Господара врховног команданта црногорске војске, и за остварење наше велике националне идеје; за здравље Онога који 50 и више година бурно крчи броду црногорске среће, смјело јурећи кроз страшне рагаге свјетске политике, под чијим се вођством на Балкану и упири огањ јуначке слободе и створи једно епохално доба које ће бити ера свију наших покољења. Дај Боже да Ново Љето проведе у историском Скадру, у коме се негда кристализирала прва српска самосталност. У то име кличем живио Краљ Господар!“

Нашто се заори громовито живио. За овим је здравицу дигао председник Краљевић за здравље Престолонашљедника Данила, а шеф љекарског особља г. д.р. Дабсон за здравље храбре црногорске војске и славу црногорског оружја, а за тим је исти примио фотографски апарат и узео неколико фотографских снимка присутног особља и подручних му рањеника.

Ето тако су наши рањеници на Риједи у кругу својих љекара провели божићни празник у најповољнијем расположењу, благодарјећи свемоћном провиђењу, што су доживјели најсретније вријеме од постанка Црне Горе; вријеме балканског ускрснућа, за које су се читаве генерације рађале и умирале, да своје животе принесу на олтар балканског ослобођења, и остваре идеју коју данашњи нараштај под скиптром свемоћног промисла оствара.

Лијеп примјер пожртвовања

— Човјечно и јуначко дјело једног нашег официра —

Подгорица, 1. јануара

У једном биоградском листу прочитао сам један допис из Туза, у коме се говори о пожртвовању и јуначком дјелу г. капетана *Андреје Ненеџића*, шефа подгоричке полиције. Заинтересован овим, распитао сам и провјерио ову ствар, те сам на основу записника службено утврђених, дознао да је све цијела истина оно што је тај дописник изнио, те ради тога и износим тај догађај онако како је изнесен како би о њему и наш свијет био обавијештен, а за аутентичност могу јамчити.

Тај допис гласи:

„Већ и само вријеме и овај политичко-војнички застој не дају ми, да пишем о биткама, јер ових — хвала буди агитацији за васпоставку мира — и нема, а нема их нарочито с тога, што је Краљ Господар при прегледу трупа на Груде, издао строг налог, да бој престане, и да се Скадар држи само у опсади до предаје, јер није рад да своје драге Црногорце сатира, а жали и Скадрани, — премда су у великом баш Скадрани криви; али његово велико pjesничко и честито срце друкче осјећа, друкче бар него паша, која у оваквим приликама, — почев од себе самог, ни другог не жали, а најмање непријатеља!! Ето због тога ратна хроника изостаје, па зато и пишем цртице и важније биљешке из рата, као и други дио ратнога извјешћа, да се у времену не оскудијева.

У осталом, ова биљешка и савремена је, јер се већ у јавности третира питање о Карнеџијевој награди за оне, који су у току овог рата понаособ учинили најхуманије и најјуначније дјело.

Пјешачки официр црногорске војске капетан *Андреја Ненеџић*, шеф обласне жандармерије у Подгорици, долази у ред најозбиљнијих кандидата за ту награду, а оно, што он можда неће хјгети да учини, — чинимо ми по новинарској дужности, држећи се освештаног правила, да што је право и Богу је мило.

Битка од 27. септембра на Шипчану позната је широј и ужој јавности, позната је цијелом свијету, јер су ту храбри Црногорци заробили 6000 аскера, и узели огромне количине ратног материјала. У овој битци капетан *Ненеџић* одликовао се хуманим и јуначким дјелом. У тешким тренуцима, кад се о животу мисли, у моменту, када је горела у граду запаљена цедана, допали су тешких рана два добра војника црногорске Зећанин *Марко Цевнић* и *Митар Ђурић*. Они су у граду испод самог шанца били остали потпуно усамљени, јер су обе војске из њега биле изашле. Запомагање и вапај ни чути се није могао, а и да га је ко чуо, тешко да би и пошао на спасавање, прво што не зна, ко су невољници, Турци или Срби, и друго, што експлозије нијесу никакво престајање, те је било и врло опасно изаћи на град, и у оној вулканској ватри лутати и тражити рањенике. На срећу спашенијех, капетан *Ненеџић* са још 5—6 својих другова, војника и чиновника, дошао је случајно под сами град и чим је чуо запомагање, излетио је на град у помоћ, па и ако од друштва сузбијан због превелике опасности и од експлозија, ипак није одустао. Трагао је кроз градске развалине и шанчеве и нашао је прво *Марка Цевнића* тешко рањеног и запаљеног, где се преврла од рана са опека котина, које му ватра са хаљина наносише. Тулио га је, сам се опекао, и утулио ватру на њему, па га онда онако крвава и рањена на плећа натурао и понио до под град, и чим је њега спустио, вратио се, те исто је учинио са другим невољником, *Митром*. Кад је оба спасао и предао их војсци, склонио се завијених руку и продужио посао у савјесном испуњавању даних дужности.

И *Марко* и *Митар* пренијети су доцније у болницу, залијечили се и излијечили се и сад су обојица потпуно опорављени. Истина, познају се по лицу, у врату и по рукама силни трагови од ватре, али здрави су и способни за рад. По томе ова два живота људска спасао је г. *Ненеџић* на частан и јуначан начин и не може се спорити, да је ово дјело и хумано до највише мјере. Ову исповијест потврђује званично надлежни капетанска власт, одакле су *Марко* и *Митар*, јер су испитани у часу тешких рана, а то потврђују и она обојица, који су живи и доста здрави.

Биљешки горње, ми овог младог Црногорца искрено и непристрасно истичемо и рачунамо, да ће Карнеџијева награда у првом реду њему припасти, пошто је дјело достојно награде.

Г. *Ненеџић*, иначе као официр, има одликовања од свога краља, достојна вредна и часна човјека.

Код таквог стања ствари право је, дакле, да и код нас овај случај не остане забиљешен, а забиљешили су га већ и многи листови на страни.

Источански преговори

(„Journal de Débats“ од 16. децембра, по новом)

Двогубо преговарање које се мора заметнути у Лондону између представника пет балканских Сила на једној страни, и између амбасадора шест великих Сила на другој, започиње се под погодбама које дубоко узбуђују јевропско јавно мишљење. Од потписа примирја у Каталци, положај се готово још више компликовао. Изгледа као да се све више и више удаљавају од солуција дефинитивна карактера које су имале благовољење јавнога мишљења од прије неколико недеља и које нијесу изгледале тада да ће најлакше и на непомирљиво противљење код влада. У разним престоницама видљиво се напрежу да умање у колико је могуће важност балканских промјена и врло вјероватно, смаграло би се у тим срединама да се постигао велики успех кад би се успјело да се врати Турској знатан дио од онога што је она изгубила. То је рђав рачун. Ни за отоманску царевину, ни за велике Силе, ни за балканске државе, не би било корисно да насилне комбинације, неодољиво привремене буду, усвојене у јевропској Турској. Ако се, ради стишавања извјесних осјетљивости или због штеђења извјесних амбиција, више брину да резервишу будућност него да правично уреде садашње конфликте, у Лондону ће урадити једно несрећно дјело. За владе које су искрено наклоњене миру и које су свјесне о својим правим интересима није ријеч у овај мах да се задобивају дипломатски успјеси, увијек ефемерни, него да се на Истоку утврди ново стање ствари које би по готову све задовољило, како би се предупредили нови сукоби.

У стању у коме је примирје оставило балканске војске, Турска се више не може надати да поново освоји Македонију и Тракију. Трупе које она концентрује иза линије Каталце вјероватно су кадре дати озбиљан отпор каквом бугарском јуришу, али нијесу у стању предузети офанзиву. Потребна је сва лакоумност турскога духа да би се замислило да би оне могле отјерати војску Фердинанда I. са њених положаја и ослободити блокаде Једрена. Оне немају ни материјала, ни кадрова, ни организације, ни обуке, ни потребних маса за велики напор. Из Азије већ су извукли све људе који се дају употријебити, а што би још не дошло, било би осредње вредности. У осталом било би врло неопрезно дегарнирати потпуно од трупа азијске вилајете, кад озбиљни догађаји могу и тамо избити свакога дана. Остављајући на страну спољашње појуде, не може бити непознато код високе Порте да се отоманско господство мрзовољно подноси и у извјесним крајевима с оне стране Босфора, да покрети слични балканском могу потрести и тај дио царевине. Ако је Турска увиђавна, она се дакле мора приклонити да изгуби у Европи посjede који су били и који би опет постали за њу стални узрок метежа и пропасти, па сконцентровала своју пажњу и своја средства на најздравији дио царевине. Боље би за њу било да је Берлински Конгрес био организовао логичнију Балканију; биле би јој уштеђене многе незгоде. У овај мах, отомански пуномоћници требали би много мање да раде на томе да поново заузму што је могућно више отоманских земаља од побједилаца, него да добију озбиљне гаранције за одржање будућег мира. Такав говор, то знамо, рђаво се дочекује у Цариграду од шовинистичких патриота приступачнијих ласкањима људи који их гоне ка провалијама одржавајући њихову раздраженост. То је ипак једини који могу држати прави пријатељи. Нека се Турци сјете савјета који су им давани са разних страна од прије четири године, па ће познати оне који су им били најкориснији.

Зараћене стране такође немају никаквог интереса да тјерају до краја у својим користима. Дужа борба одвела би их опасности од исцрпљења, а силе које су биле изненађене величином њихових првих успјеха готове су сада да се умјешају. Ту се одмјереност такође препоручује у толико више што се три главна места, опсађена савезницима, још држе. Истина да ће с временом Једрене, Скадар и Јањина пасти; али до год се они бране, они чине елементе за трансакцију којима ће отомански пуномоћници зна и да се окруже вјештином и окретношћу, које карактеришу њихову дипломатију.

На то дјело измирења представници неутралних великих сила, које неће да однесе једна над другом велике успјехе, требале би да се одаду одлучно. Није немогућно наћи трансакционе солуције, часне за све стране. Још од сада, откривају их сада и доста јасно. Било би довољно, вјероватно, да се даде на знање свим зараћеним странама, да су сложни у томе погледу да, последије продужења

борбе, оне опет буду примљене. У брзо ће се сазнати да ли се све велике силе у истини надахњују оном мудром опрез-ношћу, или да ли се нека од њих заноси авантуристичким духом.

Католичка црква у Србији

„La Stoix“ доноси из пера Павла Парси-а допис из Биограда, у коме аутор износи свој разговор са српским министром просвјете Јовановићем о будућим односима Србије према католичкој цркви. П. Парси пише:

Разговор, што сам га имао са српским министром просвјете и црквених послова г. Јовановићем, потрајао је читав сат. Разговарали смо се поглавито о вјерском питању у Србији, а напосе о односима српске владе и Рима.

Г. Јовановић ме је овластио, да наш разговор могу изнијети у коме му драго парискком листу.

„Истина је, да српска влада мисли ступити у преговор са Римом, да ријешити дефинитивно то питање и да католичка црква буде законито призната и основана у Србији.

Споразумно са читавим кабинетом припремају већ г. Јовановић озбиљно терен за овај споразум.

На основу прве конституције од год. 1869. на основу закона од г. 1853., по којем се признаје у Србији потпуна слобода свакој вјероисповијести — српска влада озбиљно мисли, како да установи конкордат на најширој бази и на темељу највеће слободе за католичку цркву. По њему би црква уживала потпуно слободу у питањима вјере, богоштовља и обреда.

Ово је све јасно.

Најделикатније би питање било ово: католичка црква нема свештеника српске народности, којима би подијелила мисије, да развијају своју дјелатност у Србији.

Србија ће — вели извјеститељ — изразити Св. Столици жељу, да може код избора народности посредовати, коме да се повјери црквена власт. Њезина би жеља била ипр. — да се овдје изразим искрено, вели дописник — да се у Србији не би послао какав бискуп из Аустрије. Истину за вољу морам признати, да ми се није скроз тако изразио сам г. Јовановић, али држим, да је то његова жеља.

На то сам ја рекао министру: Зар не, да се ни влада ни народ српски не би узнемирили за своју народност, кад би код њих због недостатка свештеника Срба вршили култа и хијерархије француски мисионари, што дјелују на истоку, напо-се, у Бугарској? Француз је *Merg. Doulet*, католички бискуп у Бугарској. Француз је такође асумпциониста, католички надбискуп у Атини *Merg. Petit*. Знатан је онуд рад асумпциониста, а има и других редовника.

На то ми узврати министар: Србија је веома либерална, веома отворена земља. Не затварамо је католичким мисионарима, ако су ти Французи или Белгијанци или Талијани. Али знате што нас забрињује: не ћемо против словенске акције...

Кад ми у Србији говоримо о политици, тада увијек мислимо на спољну политику.

Током овога разговора дотакли смо се такође питања обреда и литургије.

На то ми је Јовановић изјавио: — Нема сумње, да би свештеници, који би се служили нашим источним обредом и језиком, наишли на велике симпатије нашега народа.

Наш се разговор довршио овим ријечима министровим:

— Скоро је све приправно за наше прве говоре с Римом. Ми се надамо, да ћемо у томе успјети. Надамо се, да ће нас у том настојању потпомоћи сви католички кругови... мислимо на оне католике, који искрено желе, да се и ово питање повољно ријешити.

Арбанаси у Италији

Италијански лист „Gornale d' Italia“ доноси је прије кратког времена један проглас арбанаских општина у Италији, у коме се тражи да се њиховој сабраћи у Турској призна аутономија. Тај проглас пуштен је у јавност „у име осамдесет арбанаских општина италијанских“.

Циљ овога прогласа, као и истинитост његових навода, морамо да пропатимо са неколико примједара, прво с тога, што на први поглед чини доста озбиљан утисак, а друго, што га је штампао један врло озбиљан лист, као што је „Борнале д' Италија“.

Као што смо рекли, проглас је написан у име осамдесет арбанаских општина у Италији, међу тим то је једна обмана, јер по званичној статистици: *Annuario Statistico Italiano* 1907. године *Fascicolo I* страна 108., у Италији има свега 58 општина у којима живе Арбанаси. У погледу којим живи врло мали број, н. пр. у Термини близу Палерма само три породице, у Пене само педесет пет, у другим

нешто више, али у тако маломе броју, који се према осталим становницима потпуно губи. Стварно излази, да од 58 општина има само 33, у којима арбанаских породица (у осјетном броју!) у осталих 24, они су у знатној мањини. Али и од тога броја ваља одбити неколико, гдје су Арбанаси у недовољном броју и гдје би вјероватно могли играти неку озбиљнију улогу у општинској управи. Из ових разлога, једва је вјероватно да има тридесет арбанаских општина у цијелој Италији!).

У ових 58 општина у којима има поред осталих становника и Арбанаса, живи по статистици свега 107462 породица, од којих су само 21554 арбанаске. Дакле број Арбанаса износи једва једна петина од тоталног броја становника, у свих 58 општина.

Као што се види, да би се прогласу дала она важност, коју он никад не би могао да има, нити смио да има, утростручен је скоро број фактичких општина, који у истиви може да постоји.

Према просјечном броју чланова и породицама, може се узети да у Италији има приближно сто хиљада становника Арбанаса. Од тога броја, има их приближно шест до седамдесет хиљада, који су груписани. Овај се број слаже потпуно са њемачким писцима. Они цијене да у Италији не живи више од седамдесет и пет хиљада Арбанаса, сем оне који живе раштркано у малим групама, и који ће се вјероватно брзо поиталијанити и изгубити.

Највеће и најважније груписање Арбанаса у Италији, постоји у околини Палерма, у Сицилији. Ту живи у неколико општина близу четрнаест хиљада Арбанаса у 2686 породица. Пошто их је писац у почетку 1908. године посетио, може о њима и да говори. Они су се 1488. године доселили овдје из југозападне Арбаније, и говоре тошкјим нарјечјем, измјешаним са много грчких, а јоште више италијанских ријечи. Главно њихово мјесто зове се Пијана деј Гречи, што значи Грчка Пијана, а удаљена је од Палерма око двадесет километара, у правцу према југу, у дивном рајском предјелу. Познато је да је Палермо, по своме природном положају нарочито, а по својим грађевинама и споменицима исто тако, једна од најљепших вароши на свијету. Околина његова не уступа никојој другој. Може бити, да се само Напољ са својом околином, смије сравнити са њиме. На половини пута од Палерма до Пијане, лежи чувена варошица Парко. Она је добила име од великог ловачког парка, што га је још у дванаестом вијеку подигао нормански краљ Вилхелм II, названи „добри“.

Пут од Палерма преко чувеног манастира Монреала, за Пијана деј Гречи, а одавде даље до у Корлеоне, необично је романтичан, и од њега има много лијепих изгледа на окоину, нарочито на Палермо и његов залив. Од самог Корлеона, а јоште боље са врло блиског брда Монте Карделија, чија висина износи 1264 м. (висина Корлеона је 594 м. над морем), добија се величанствен изглед на два мора, Море Тиренско на сјеверу и Море Афричко³⁾ на југу. При врло лијепом и јасном времену види се према истоку чмк и треће море, Море Јонско са снијезним врхом Егне на далеком хоризонту. Човјек на тој тачки може да посматра јединствене лијепе изгледе на све стране, на планине, вароши, села мора.

И код Корлеона има једно одвојено, мање Груписање Арбанаса. Оно броји око три хиљаде становника; дакле свега у околини Палерма имамо око седамнаест хиљада Арбанаса, насељених у најљепшем предјелу на свијету, чија је плодност, сем тога, на далеко чувена.

На жалост, овај земаљски рај насељен је ђаволима. Његови арбанашки становници и ако живе у најљепшем, најблагословенијем предјелу, и последије четиристогодишњег утицаја најинтензивнији италијанске културе, остали су стари зликовци и рабојници. Сам Бедекер, који у својим путничким тебницама црта све у наружичастијим бојама, морао је нарочито да напомене, да су путеви у овој арбанашкој околини несигурни.⁴⁾ У тој несигурности за путнике, нарочито се одликује друм од Парка до Пијане, арбанашког главног табора; а одавде са Корлеоне, другог мањег арбанашког гњијезда.

Али то нијесу све незгоде којима је путник изложен у своме путовању кроз овај лијепи, али незгодни крај, насељен Арбанасима. Има јоште друге једне незгоде, несносне по туристе. Поред узаних

¹⁾ Италијанска статистика не даје број лица која говоре другим матерњим језиком, сем италијанског, но број породица у којима се ти страни језици говоре.

²⁾ Ми мислимо да ће тај број у самој ствари изнијети једва десетак до петраст, кад се узме у обзир ниско културно стање арбанашких становника у мјешовитим општинама.

³⁾ Дио Средиземног Мора, јужно од Сицилије носи нарочито име: *Mare Africano*.

⁴⁾ Baedeker Unteritalien 14. издање 1906. стр. 316.

путева у овој околини, са сваке стране пута, лијево и десно подигнути су врло високи зидови, често четири до пет метара висине. Такви зидови окружувају њиве, винограде и воћњаке, који леже поред пута, а путнику су врло досадни и на великој сметњи. Путник и туриста морају да пролазе као кроз неки тунел, без слемена; озго небо, а са обје стране високи зидови, који се, чини нам се, отежу у бескрајност. Нестрпљив путник, а нарочито туриста, који је ради лијепих изгледа и доша ту, трудећи се узалуд да нађе неку утворену тачку, са које ће сагледати хоризонт. Зидови, свуда зидови који га доводе до очајања, који му заклањају што је најљепше.

Наљућен због тих непрегледних, залудних и бесмислених зидова, који поругљиво затварају најљепше изгледе, запитих једнога пролазника: Зашта ће им ови високи зидови? Његов ми је одговор био у први мах неразумљив, јер ми рече: Због Грка у околини. Али ми на моје чуђене даде одмах и објашњење: Per precauzione di furto! — због обезбијеђења од крађа! — махнувши значајно главом.

Боља илустрација арбанашко морала није била потребна. Истина, ја сам у околини Напоља виђао сличне зидове, који су ограђене њиве, виногради и воћњаци. Они су исто тако били подигнути ради обезбијеђења од штета, али не због крађе, но због излива лаве из оближњег Везува. Познато је да усјана лава при излазу из вулкана тече као ријека, пустошећи све пред собом. Подигнути ови зидови одвраћају струју од зиратног земљишта и тиме га заштићавају од пастоши.

Само име главног арбанаског насеља: „Пијана де Гречи“ учинило је на мене сумњив угисак. Пошавши даље путем у близини овога мјеста упитах једнога десетогодишњег дјечка, да ли је Арбанас и да ли говори арбанаски. Он ми на то одговори, пола стидно, а пола у страху, да зна врло мало; али прилагоде, да његови старији у кући говоре „грчки“. Јасно је, дакле, да и према њазиву самога мјеста, а и према чувењу, ови италијански Арбанаси мало знају, или може бити мало и држе, на своју народност. Они себе називају „Грцима“ а и прост свијет мисли да су они Грци. Ма да ово није много ласкаво по саме Грке, није међутим ни мало чудновато. Познато је, да код нас и данас, сви Цинцари називају себе „Грцима“. Исто то чинили су, а и данас чине и многи македонски Цинцари. Народ без историје нема поноса и често се стиди своје народности. Арбанаси, груписани у Италији, не само што немају поноса, него су и сумњивог морала.

Цвет разних култура, препевљале су редом, на дуже или краће вријеме лијепу Сицилију: Финичани, Грци, Римљани, Готи, Маври, Нормани, Французи, Шпанолци и на пошљетку најсталије и најдуже Италијани, као наслједници Римљана. Све су ове струје утицале на становнике ове лијепе земље, само су Арб насти за вријеме од четири стотине година остали недирути. Остали су и до данас исти грабљивци и штеточине као и у својој старој послојбини, у бившој Турској, гдје их ни до данас сунце културе никада обасјало није. Они мало знају на своју народност, немају своје историје, немају литературе, нити могу да приме најелементарније основе друштвеног и личног морала. Ово пошљедње, историја нашег скорашњег уласка у Стару Србију, доказала је у хиљаде примера.

С. Зорић.

Дневник

Савезници о Новој Години. Поводом Нове Године измијењали су владоци савезничких Балканских краљевина веома срдачне и топле телеграфске честитке, пуне братске оданости и савезничке вјерности.

Измијењали честитке. О Новој Години Краљевска Влада измијењала је врло топле и срдачне честитке с владом у братској Краљевини Србији, изражавајући жељу за трајни споразумни рад и братску слогу.

Злобне измишљотине. Вијести, које су неки страни листови пронајели о сукобу између Престолонаслједника и бригадира г. Мартиновића и поводом тога да је г. Мартиновић дао оставку над заповједништвом наших трупа, потпуно су неосноване.

У Италији има и неколико грчких колонија у 13 општина са 7362 породица. Српских насељеника у округу Кампобасо има 1045 породица, њихова су села: Акввина, Колекроче, Санфеличе, Монтемитро. Они су досељени овдје 1463. године из Далмације.

Руско-црногорски комитет. У „Росији“ читамо да је иницијативом синђела Мардарии Ускоковића у Петрограду образован руско-црногорски добротворни комитет. Ради оснивања овог комитета састало се око четрдесет особа, представника свих петроградских друштава. Отварајући овај скуп, синђел Мардарии изнио је потребу за оснивање руско-црногорског добротворног комитета који би приређивао концерте, предавања и скупољбо прилоге како би руски народ своју помоћ пружио и Црној Гори, онако како је до сад то чинио за Србију и Бугарску преко руско-српског и руско-бугарског комитета. Послије тога говорили су још неколико њих, када је ријешено да се образује руско црногорски комитет, који ће указивати помоћ становништву Црне Горе, пострадалим Црногорцима и црногорској омладини, која долази у Русију да се школује, као год и да обавијештава руски свијет о Црној Гори. За предсједника комитета је једногласно изабран синђел Мардарии, а осим тога изабран је одбор од 12 чланова, коме је стављено у дужност да што прије састави статут комитета, и поднесе га на одобрење.

Распродаја таксених марака. Управа царинарнице објављује: Ставља се до знања публици вароши Цетиња, да је управа царинарнице по одобрењу г. министра финансија и грађевина уступила распродају таксених марака и мјеница досадашњим препродајцима поштанских марака у овој вароши: Књижари М. Рајнван, Н. Кнежевићу, В. Радовановићу и Књижари Мартиновић и Иванишевић, на се ставља до знања свима онима, који долазе у царинарницу за подизање робе, да таксене марке имају код себе колико им је од потребе за рачуне и друго, јер од данас се неће никоме у царинарници продати ма ни најмања количина, осим горе реченим препродајцима, који ће сваког радног дана имати од свих врста за распродају у својим радњама.

Братски одзиви

— Писмо једног Шпањолца —

Добијамо ове редове:

Између осталих писана којима се хвале херојске побједи наше славне војске, добио сам и од једног мога пријатеља из Шпаније (Барселона) — разумије се на есперантски — које због његове пријатељске и искрене садржине доносим до словце. Оно гласи овако:

„Драги пријатељу!

Веома одушевљен због побједа храбре војске, ваше малене али достојне државице против дивљих Турака, ја вам честитам! Продужите, продужите рат, јер је то *рат славе и похвале* не само за ваше ратујуће народе, него чак и за цијелу Европу, јер ћете, бесумње, тијем ратом отјерати од цивилизоване Европе дивљи народ турски, који једини остаје разбојнички и лијени народ.

Борите се — и борите се неустрашимо, јер је с вама правда, а пословица каже: с ким је правда — с њим је и побједа!

Ја желим хиљадама успјеха вашој државици у својој, сваке похвале, достојној улози! — Ј. Амалес.“

Р. М. Ч.

Петар Сузапари

(Из мађарске историје)

Отрагу више од 200 год. заузели бјеху Турци већи дио Мађарске. Наше су владали градовима Буром и Будимом Дивља и свирјела турска војска ужасно опустоши плодносве крајеве и заузео сјеверне покрајине — свуђ палећи и убијајући. Нена дјеча, немоћни старици, женски пол, љепота, — ништа није могло умилостивити турску окривност. Женскиње су мучили у сами наручја мужева, кћери код ногу својих родитеља; нико није био заштићен, чак ни храмови нијесу били поштеђени од неуморног турског звјерства. Турци су налазили неку наладу бацајући дјечкицу у огњ или пресијечајући их на прсима својих матера. Окакне су се гадости непрекидно продужавале са турским дивљаштвом, а завршавала су се пламењем турског разбојништва.

Разумије се, да је бивало и мађарских кавалера који су се храбро одупирали турским васртањима. Један између најхрабријих патриота био је Петар Сузапари, младић од 20 год. У једном окршају он буде ранен, паднувши с коња, и зароби га свирјели турски командант Ханси-беј. Тај немилостиви чоњек заповиједи те истуку овог раненог заробљеника штаповима по полатима ногу. Не ерећник је добио 100 батина за своју храброст. Пошто га је Ханси беј довољно истукао и изучио пошље га к везиру у Будим. Везир га стави у подземну тамницу, гдје је добијао пљесиви хлеб за јело, усрједну воду за пиће, а морао је спавати на гњилој слами.

Кад се везир увјерио, да ће Сузапари пропаути због таквог мучења, прамјести га у по-

вољницу тамницу и заповиједи те излјече његове ране. Ово он не бјеше урадио из милости, већ најјераваше употребити га за ропске услуге: дати га на откуп својти.

Пошто Петар оздрави, морао је вршити различите и веома тешке радове; често је бјеп био од немилостивог надостојника, кад не би неки посао повољно свршио; такође су га упрезали са осталим хришћанским робовима у рало, те је орао земљу.

Његови су га пријатељи весело хтјели ослободити, али нијесу у стању били сакупити 60,000 круна, које је захтијевао будимски везир за његово ослобођење.

У једном боју мађарски гроф Бађани зароби једног чуеног Турчина и даде га у промјену за Сузапари у. Ослобођени Сузапари мало по мало оздрави и повово се поче борити против Турака.

Године 1683. Турци опсеђују царски град Беч, али добије помоћ од Нијемца, Пољака и Срба; такође Сузапари и његов Пријатељ, гроф Бађани, учествоваше у овом боју.

Турци су били славно побјеђени и врло многи заробљени. Међу заробљеницима налазио се такође и свирјели Ханси-беј, којег пошље к Сузапари, да он поступи с њим по својој вољи. Са својим пријатељима Бађани-ом, Сузапари уђе к Ханси-беју и запита га:

„Ну, да ли ме познајете, пријатељу?!

„Да, познајем. — дрхтећи одговори Ханси-беј, — ви сте Сузапари, мој бивши војнички роб, ког сам ја свирјело мучио; и наравно очекујем исту криву освету и ја од вас, као што и заслужујем.“

Сузапари му пријатно одговори:

„Ја сам хришћанин, а моја вјера не познаје никакву освету, она заповиједи: љубите све људе, пријатеља и непријатеља. Ја вам свесрдно оправштам!... вратите се дома к вашим и кажите им како је поступио хришћанин с вама!...“

Лице Ханси-беја ублијече и дрхтећим гласом рече: „Племеници, чоњече! ја нијесам знао, да је хришћанска религија тако великодушна. Ја сам био убијеђен, да ћете ме свирјело мучити, због тога сам *поишо отров* да умрем. И ја умирем убијеђен да је ваша религија истинита!...“

И паде пред њима мртван.

Прево Р. М. Чупић.

На глас о погибији три официра

Богдана М. Вукотића Мишковица, Савеље Ј. Тодоровића — Марковљанина, и Павла С. Вујовића — Бјелице, на дан 28. септембра, 1912. године.

Сјетише се прошлог доба,
Повјеснице српске — старе —
Преци наши како славу
Задобише на ханџаре. —

Сјетише се и у њима
Распали се огњ живи —
Прек литице преко гора,
Полећеше као диви! —

Поваднише опитре сабље,
Приређене за мегдане —
Па пред своје храбре чете
Јурнаше на душмане!

Јурнаше три сокола —
До три млада официра —
Бој се бије, крв се лије,
„Јуриш!“ бојна труба свира. —

Осула се танак лака,
Па фијућу кроз омаре —
Ал' јунаке страх не хватат,
За то ништа и не маре. —

Сијевају бритке борде,
У рукама три јунака —
А са шанца на Милешу,
Стаде бјегство од Турака!..

Бјеже Турци на Шипчаник,
Да спасење тамо нађу —
Ал' у заман — јер и њега
Топи наши храбро гађу, —

Вукотић је Богдан први
На тврдоме шанцу био —
У час један Тодоровић
Савеља је долетио!..

Поред њих је и Вујовић
Павле хитро долетио —
Те је туна сваки од њих
Турску главу уграбио —

У том шанцу бореше се.
И на мегдан сва три паше —
За крст часни и слободу
Храбро своје главе даше... —

Уз њих паде једанајест
Све бирана храбра борца —
Попадаше у бој свети,
За час дична Црногорца! —

У том часу и барјактар
Јововић се обранио —
Баш када је повр шанца
Крсташ барјак разавио!.. —

Са Милеша тврда шанца
Клети Турци побјегоше —
И на њему доста глава,
И топ један оставише. —

Врхом њега заставе се
Црногорске разавише,
Весели су побједници!
Што погубише осветише. —

Нек' је слава витезима,
Који тако храбро гину. —
За крст, вјеру и слободу,
И за српску постојину! —

Кир, 8. децембра, 1912 г. **Перо Ј. Јововић**
са бојишта

Рикард Каталинић Јеретов: Пјесме

Краљевић Марко

Топ се ори у даљини
Подигла се раја гњевна,
Сва се тресе на Урвини
Мученичка земља дрвна.

Силан јунак шарца буди
Хрже коњички бише сјело
На мезеву ватрен жуди
Јунаку се ведри чело.

На Балкану крв се лије
Помирена браћа боре,
Хоће сунце да засије
И слободне его зоре.

На Урвини поноћ гине
Свиће жаром сунце јарко,
Браћи слојној са планине
Краљевићу језди Карно.

Мајка Југовића

Из гроба је мајка стала
Славна мајка Југовића,
У нов живот дјесу звала
Својих девет соколића:

Па их шаље низ Балкане
Нека опет славно гину,
Да освете дрвене дане
И ускрсе дједовину.

Косово је освешено
Крв се сада крвљу плаћа,
Турско царство разорено
И у гроб се мајка враћа...

...Ал' остају дјеча нова
Побједници Југовића
Лил-Бургаса, Куманова
Ти ће силно царство дићи!

П. п. бр. 1. 1—50

ЈЕДИНСТВЕНА И У ОВОЈ СТРУЦИ НА ДАЛЕКО ПРИЗНАТА ТРГОВИНА СВИХ СРПСКИХ ПРАВОСЛАВНИХ ЦРКВЕНИХ УТВАРИ НИКОЛЕ ИВКОВИЋА У НОВОМ САДУ

У Српству највећа трговина и радионица за српске православне црквене, наиме: одјежда, неба, литија, барјака, плаштаница, крстова, кадионица, кивота, кандила, петохлебница, полилеја (коке цветови), целиваћа на лану, икона на платну и на артији и т. д. Израђујем барјаке, заставе за певачка друштва, од најдостојанијих до најскупоценијих, везене са златом и свилом. Призивамо радионице као најсавршенија, иконостаса, Христових гробова, певница и т. д. добра радионица свештеничких хаљина и велики избор шешира, камилавки и појаса. Све радионице и трговина налазе се у истој кући а сваку наруџбину извршујем тачно и брзо под својим личним надзором. — Велики и богато илустровани ценовник шаљем на захтев бадава.

Адреса за наруџбине:

Никола Ивковић, Нови Сад (Ujvidek)
Еуропа Хонгрие. бр. 29 или 15.30